

Laodikia — Faharoa

Ilay Tandroka Protestanta

Jeff Pippenger

2023-08-27

Iankinan'ny zava-dehibe amin'ny fahazoana ny hafatra izay esorina toambo-kase ao amin'ny bokin'ny Apokalypsy, ny fanekena ny fototra, ny fivoarana ary ny lanjan'ny Fanavaozana Protestanta. Misy tsipika lehibe telo ao anatin'ny tantaran'izany Fanavaozana izany izay miresaka ny Baiboly, sy ny fomba fiasa marina tokony hampiasaina amin'ny fandalinana ny Baiboly, ary koa ny hoe ireo iraka voafidy nandritra izany tantara izany dia marika famantarana amin'izany tantara izany. Tahaka ny mahazatra mandrakariva, Satana dia niezaka hanafina ny Baiboly King James tamin'ny alalan'ny sandoka maromaro, ary niezaka koa izy hanafina ny fomba fiasa marina hahazoana ny hevitra ny Baiboly tamin'ny alalan'ny sandoka maromaro, ary niezaka koa izy hanafina ireo iraka marina (marika famantarana) izay natsangana tsikelikely teo amin'izany tantara izany.

“Fa tsy niasa foana Satana. Tamin'izany izy dia niezaka hanao izay efa niezahany natao tamin'ny hetsika fanavaozana rehetra—dia ny hamitaka sy handringana ny vahoaka amin'ny fanolorana aminy hosoka ho solon'ilay asa marina. Tahaka ny nisian'ny Kristy sandoka tamin'ny taonjato voalohany teo amin'ny fiangonana kristiana, dia nitsangana koa ny mpaminany sandoka tamin'ny taonjato fahenina amin'ny folo.” The Great Controversy, 186.

Tamin'ny tantara Millerita nanomboka tamin'ny 1840 ka hatramin'ny 1844, ny lamba fiasan'ny Protestantisma, (izay iray amin'ireo tandroka roa eo amin'ilay bibidia avy amin'ny tany, dia i Etazonia), dia ny Advantisma Millerita no tonga nitondra ny tandroka protestanta. Nandritra izany fotoana izany, ireo fiangonana izay efa nilaza teo aloha fa Protestanta dia tonga Protestantisma nihemotra, na araka ny nanondroan'ny Millerita azy, “ireo zanakavavin'i Roma.” Rehefa nandà ny hafatry ny anjely voalohany tamin'ny 1843 ny Protestanta, dia lavo izy ireo ary ny Millerita no nanohy nitondra ny lamba fiasan'ny Protestantisma. Ny tantara Millerita no tampon'ny asan'Andriamanitra tamin'ny fitondrana ny “fiangonany any an-efitra” ho amin'ny fahatakarana feno ny Tenin'Andriamanitra.

Ny fanokafana ny fitsarana fanadihadiana dia nitondra ny fitsapana momba ny lalàn'Andriamanitra, indrindra fa ny Sabata. Ny fanambarana ny hafatry ny anjely fahatelo dia nitaky fiangonana iray izay nanandratra ny lalàn'Andriamanitra, lalàna izay nalevina teo ambanin'ny lovantsofina sy ny fomba amam-panaon'ny papa nandritra ny Vanim-potoana Maizina. Kristy dia nitondra ny Protestanta ho amin'ny tantaran'ny taona 1840 ka hatramin'ny 1844 ary nanolotra ny fitsapan'i Elia, izay i William Miller no tandindony; ary rehefa nandà ny hafatr'i Miller ny Protestanta dia niverina tany Roma izy ireo. Ny fitsapana ny hafatry ny anjely voalohany, araka izay nentin'i Miller, dia notandindomin'i Elia teo an-tendrombohitra Karmela.

Ary tonga teo amin'ny vahoaka rehetra Elia ka nanao hoe: Mandra-pahoviana no hiroa hevitra ianareo? Raha Jehovah no Andriamanitra, dia manaraha Azy; fa raha Bala kosa, dia manaraha

azy. Ary tsy namaly azy teny akory ny vahoaka. 1 Mpanjaka 18:21.

Tamin'ny taona 1840, raha nifanandrina tamin'ny hafatr'i Elia, izay nasehon'i Miller sy ny anjely voalohany, ny Protestanta dia nifidy an'i Bala!

Ny Fanavaozana Protestanta dia fanesorana ny toambo-kasen'ny fahamarinan'ny Baiboly, izay nanomboka tamin'ilay "kintan'ny maraina" izay nampanantenaina homena nandritra ny tantara asehon'ny fiangonan'i Tyatira. Ny fanafihana mivantana natao tamin'ny Baiboly dia nanomboka taonjato maro talohan'izany, ary aseho mazava ao amin'ny The Great Controversy, indrindra ao amin'ny tantaran'ny Valdenses. Tamin'ny 1930, i Benjamin Wilkerson dia namoaka ny boky Our Authorized Bible Vindicated. Io boky io dia mandrakitra ny ady natao tamin'ireo lahatsoratra masina tany am-boalohany izay nampiasaina tatỳ aoriana handikana ny Baiboly King James, sy ireo lahatsoratra sandoka samihafa avy amin'i Satana izay nentin'ny Katolika, ny Protestantisma nihemotra, ary ny Advantista Laodiseana, sady mbola tohanany hatramin'izao. Nanomboka ela talohan'ny tantaran'ny Valdenses izany ady izany, saingy izy ireo no mariky ny lalana sy tandindon'ireo izay nanolotra ny ainy ho vavolombelona manambara ny maha-zava-dehibe ireo sora-tanana marina izay nadika tatỳ aoriana ho ao amin'ny Baiboly King James 1611.

Ny famokarana ny Baiboly King James tamin'ny 1611 dia nandalo dingana fandikan-teny tena voafaritra tsara. Ny dingan'ny fandikana sy famoahana ny Baiboly dia notanterahina tamin'ny alalan'ny dingana famokarana fito. Naharitra fito taona koa izany vao tanteraka, ary fito taona ara-baiboly dia roa arivo sy diman-jato amby roapolo andro. Izany, mazava ho azy, dia ilay isa mitovy amin'ny andro ara-paminaniana izay nanamafisan'i Jesosy ny fanekena tamin'ny maro ho fahatanterahan'ny Daniela toko fahasivy. Teo afovoan'io herinandro masina io no nanomboana an'i Kristy tamin'ny hazo fijaliana, ary mazava ho azy fa i Kristy voahombo tamin'ny hazo fijaliana no ivon'ny Baiboly. Ireto avy ireo dingana fito namokarana ny Tenin'Andriamanitra madio.

- Voalohany: Ny Fandikan-teny Voalohany nataon'olon-tsotra: Mpandika teny manodidina ny 50 no nozaraina ho komity enina, ka samy niandraikitra fizarana samihafa amin'ny Baiboly ny tsirairay. Ireo olona ireo dia niasa tamin'ny fandikana avy amin'ny fiteny niandohana (Hebreo, Arameana, ary Grika) ho amin'ny teny Anglisy.
- Faharoa: Fandinihan'ny Komity: Rehefa vitan'ny komity tsirairay ny fandikan-teniny ny ampahany iray, dia nodinihin'ireo mpikambana tao amin'ilay komity ihany izany asa izany. Izany no nahafahana nandray anjara iombonana sy nanitsy ny fahadisoana.
- Fahatelo: Famerenana nataon'ny Komity Foibe: Avy eo dia natolotra tamin'ny vondrona lehibe kokoa nisy manam-pahaizana, izay nantsoina hoe Komity Foibe, ireo fandikan-teny nataon'ny komity tsirairay avy. Ity komity ity dia nahitana solontena avy amin'ireo komity enina mpandika teny. Nandinika ny asa manontolo izy ireo, ka nampitaha sy nampifandrindra ny fandikan-teny samihafa nataon'ireo komity.
- Fahefatra: Fandinihana fanampiny sy fanitsiana: Naverina nalefa tany amin'ireo komity tsirairay ny dika nasiam-panitsiana nataon'ny Komity Foibe mba hodinihina sy hatsaraina bebe kokoa. Io dingana miverimberina io dia nanampy tamin'ny fiantohana fa nifanaraka sy marina tsara ny fandikan-teny.

- Fahadimy: Famerenana Farany sy Fankatoavana: Rehefa vitan'ireo komity tsirairay ny fanitsiany, dia natolotra tamin'ny Komity Foiibe ny dika farany mba hodinihina farany sy hankatoavina.
- Fahenina: Fankatoavan'ny Mpanjaka sy Famoahana: Avy eo dia natolotra an'i Mpanjaka James I ny fandikan-teny efa nekena mba hankatoaviny.
- Fahafito: Raha vantany vao nomeny ny fankatoavany ara-panjaka izany, dia navoaka tamin'ny taona 1611 ilay fandikan-teny ho ny King James Version (Authorized Version) an'ny Baiboly.

Ny tenin'i Jehovah dia teny madio; tahaka ny volafotsy voazaha toetra tao anaty memy tany, nodiovina impito. Hianao no hitahiry azy, Jehovah ô; hianao no hiaro azy amin'ity taranaka ity mandrakizay. Salamo 12:6, 7.

Amin'ny adin'i Satana atao amin'ny Tenin'Andriamanitra, sy amin'ireo mari-dalana asehon'ireo iraka isan-karazany tao amin'izany tantara mivelatra izany ary ny fomba fiasa marina izay tsy maintsy ampiasaina amin'ny fizarazarana araka ny tokony ho izy ny Teniny, ny Baiboly King James 1611 dia mari-dalana iray izay voafaritry manokana ao amin'ny Salamo 12. Tsy misy amin'ireo Baiboly sandoka isan-karazany izay novokarina tamin'ny alalan'ny sora-tanana katolika voahozongozona mahafeno ny fepetran'ny Salamo 12. Ny fizotry ny fanadiovana izay nandalo dingana fito sy ny fe-potoana dimy amby roa-polo sy roa arivo sy dimampolo amby zato andro no manondro fa ny Baiboly King James no “teny madio” an'Andriamanitra. Mampanantena Andriamanitra fa hitahiry ny Baiboly King James ho Teniny madio mandrakizay Izy, ary noho izany dia mampanantena koa Izy fa hanohana ny fomba fiasa antsoina hoe “historicism” izay nampiasain'ireo Mpanavao protestanta, anisan'izany i William Miller.

Tamin'ny taonjato fahaefatra ambin'ny folo, i John Wycliffe, izay antsoina hoe “kintan'ny maraina amin'ny Fanavaozana” ao amin'ny boky The Great Controversy, dia nampiasain'Andriamanitra handika ny Baiboly ho amin'ny fiteny izay azon'ny olon-tsotra indrindra aza takarina. Izy no iraka manamarika ny tsangambaton-dalana eo am-piandohan'ny Fanavaozana Protestanta.

“Ny hetsika lehibe izay natombok'i Wycliffe, izay natao hanafaka ny feon'ny fieritreretana sy ny saina, ary hamotsotra ireo firenena izay efa ela no voafatotra tamin'ny kalesy fankalazan'i Roma, dia nanana ny loharanony tao amin'ny Baiboly. Eto no nisy ny fiavian'io reniranon'ny fitahiana io, izay, tahaka ny ranon'aina, no nikoriana nandritra ny taonjato maro hatramin'ny taonjato fahaefatra ambin'ny folo. Neken'i Wycliffe tamin'ny finoana tsy misy fisalasalana ny Soratra Masina ho fanambarana nentin'ny tsindrimandrin'Andriamanitra ny sitrapony, sady fitsipika ampy momba ny finoana sy ny fiainana. Nobeazina izy hihevitra ny Fiangonan'i Roma ho fahefana avy amin'Andriamanitra sady tsy mety diso, ary handray amin'ny fanajana tsy manan-tsafidy ireo fampianarana sy fomba efa niorina nandritra ny arivo taona; nefa niala tamin'izany rehetra izany izy mba hihaino ny tenin'Andriamanitra masina. Izany no fahefana izay nampirisihiny ny vahoaka hankatoa. Raha tokony ny fiangonana no hiteny amin'ny alalan'ny papa, dia nambarany fa ny hany fahefana marina dia ny feon'Andriamanitra miteny amin'ny alalan'ny Teniny. Ary nampianariny tsy izany ihany fa ny Baiboly dia fanambarana lavorary ny sitrapon'Andriamanitra, fa ny Fanahy Masina ihany no mpandika azy, ary ny olona

tsirairay dia, amin'ny fandalinana ny fampianarany, tsy maintsy mianatra ny adidiny ho an'ny tenany. Araka izany dia nampiala ny sain'ny olona tamin'ny papa sy ny Fiangonan'i Roma ho amin'ny tenin'Andriamanitra izy.”

I Wycliffe dia anankiray tamin'ireo lehibe indrindra teo amin'ny Reformera. Teo amin'ny halehiben'ny saina, teo amin'ny fahazavan'ny fisainana, teo amin'ny fahamafisany hihazona ny fahamarinana, ary teo amin'ny fahasahiany hiaro izany, dia vitsy tamin'ireo tonga taoriana no nahatratra ny haavony. Ny fahadiovan'ny fiainana, ny fahazotoana tsy mety sasatra teo amin'ny fianarana sy ny asa, ny fahitsiana tsy mety ho voavidy, ary ny fitiavana sy ny fahatokiana tahaka an'i Kristy teo amin'ny fanompoany no nampiavaka ity voalohany tamin'ireo Reformera ity. Ary izany, na dia teo aza ny haizina ara-tsaina sy ny fahalotoana ara-pitondrantena tamin'ny vanim-potoana nipoirany aza.

“Ny toetran'i Wycliffe dia porofon'ny herin'ny Soratra Masina izay manabe sy manova. Ny Baiboly no nanao azy ho izay naha-izy azy. Ny fiezahana hahatakatra ireo fahamarinana lehibe ao amin'ny fanambarana dia mampita fahavao-zava-baovao sy hery ho an'ny fahaiza-manao rehetra. Manitatra ny saina izany, mandranitra ny fahatakarana-javatra, ary mampahamatorana ny fitsarana. Ny fandalinana ny Baiboly dia hanandratra ny eritreritra sy ny fihetseham-po ary ny faniriana rehetra amin'ny fomba izay tsy hain'ny fianarana hafa atao. Manome fahamarinan-toeran'ny tanjona sy faharetana sy herim-po ary fandeferana izany; manadio ny toetra ary manamasina ny fanahy izany. Ny fandalinana amim-pahatsoram-po sy amim-panajana ny Soratra Masina, izay mampifandray mivantana ny sain'ny mpianatra amin'ny saina tsy manam-petra, dia hanome an'izao tontolo izao olona manana faharanitan-tsaina matanjaka kokoa sy mavitrika kokoa, ary koa manana foto-kevitra mendrika kokoa, noho izay mbola nateraky ny fanofanana faran'izay tsara indrindra atolotry ny filozofian'olombelona. ‘Ny fidiran'ny teninao,’ hoy ny mpanao salamo, ‘no manome fanazavana; manome fahalalana izany.’ Salamo 119:130.” Ilay Hery Mifanandrina, 93, 94.

Taorian'ny fijoroana ho vavolombelona momba an'i John Wycliffe ao amin'ny The Great Controversy, dia manolotra lisitry ny mpanavao mahatoky (waymarks) i Rahavavy White, izay miafara amin'ilay mpanavao John Knox. Asongadiny ny fanontaniana manan-danja napetrak'i Maria Mpanjakavavin'i Ecosse tamin'i John Knox.

“I Jaona Knox dia niala tamin'ny fomban-drazana sy ny zava-miafina nentin'ny fiangonana, mba hivelona amin'ny fahamarinan'ny Tenin'Andriamanitra, ary ny fampianaran'i Wishart no nanamafy ny fanapahan-keviny hiala amin'ny firaisana amin'i Roma, ka hampiray ny tenany amin'ireo mpanavao nenjehina....”

“Rehefa nentina nifanatrika tamin'ny mpanjakavavin'i Ecosse izy, izay teo anatrehan'ny fanatrehany no nihalefy ny hafanam-pon'ny mpitarika protestanta maro, dia nitory tamin'ny fahamarinana tamin'ny fahamatorana tsy miovaova i John Knox. Tsy azo nofandrihina tamin'ny fanalefahana na fitia malefaka izy; tsy nihemotra teo anoloan'ny fandrahonana izy. Niampanga azy ho mpivadi-pinoana ny mpanjakavavy. Nampianariny ny vahoaka handray fivavahana iray voararan'ny Fanjakana, hoy izy, ka tamin'izany no nandikany ny didin'Andriamanitra izay mandidy ny olom-pehezina hankatò ny mpanjakany. Namaly tamim-paharetana sy hentitra i Knox hoe:—‘Tahaka ny tsy nahazoan'ny fivavahana marina ny

fiandohany na ny fahefany avy tamin'ny mpanjaka, fa avy amin'Andriamanitra mandrakizay irery ihany, dia toy izany koa no tsy maha-voafatotra ny olom-pehezina hamolavola ny fivavahany araka ny sitrapon'ny mpanjakany. Fa matetika indrindra ny mpanjaka, mihoatra noho ny hafa rehetra, no tena tsy mahalala ny fivavahana marina avy amin'Andriamanitra. Raha ny taranak'i Abrahama rehetra no nitana ny fivavahan'i Farao, izay mpanompony nandritra ny fotoana ela izy ireo, masina ianao, tompokovavy, inona no fivavahana ho nisy teto amin'izao tontolo izao? Ary raha ny olona rehetra tamin'ny andron'ny apostoly no nitana ny fivavahan'ny amperora romana, masina ianao, tompokovavy, inona no fivavahana ho nisy ankehitriny eto ambonin'ny tany? ... Koa araka izany, tompokovavy, dia azonao tsapaina fa ny olom-pehezina dia tsy voatery hanaraka ny fivavahan'ny mpanjakany, na dia didiana kosa aza izy ireo hanome voninahitra azy ireo.'

Hoy Maria hoe: "Hianareo mandika ny Soratra Masina amin'ny fomba iray, ary izy ireo [ireo mpampianatra romanista] mandika izany amin'ny fomba hafa; iza no hinoako, ary iza no ho mpitsara?"

“Hianareo dia tsy maintsy hino an'Andriamanitra, Izay miteny mazava ao amin'ny Teniny,’ hoy ny navaliny ilay mpanavao fivavahana; ‘ary mihoatra noho izay ampianarin’ny Teny anareo dia tsy hino na ny iray na ny iray hafa akory ianareo. Ny Tenin’Andriamanitra dia mazava amin’ny tenany ihany, ary raha misy haizina amin’ny toerana iray, ny Fanahy Masina, Izay tsy mifanohitra amin’ny tenany na oviana na oviana, dia manazava izany amin’ny fomba mazava kokoa any amin’ny toerana hafa, ka tsy hisy fisalasalana hitoetra afa-tsy amin’izay minia tsy mahalala.’ Izany no fahamarinana izay nambaran’ily mpanavao fivavahana tsy natahotra, na dia teo aza ny loza nananontanona ny ainy, teo an-tsofin’ny mpanjaka. Tamin’io fahasahiana tsy voahozongozona io ihany no nitoerany tamin’ny tanjony, nivavaka sy niady ny adin’ny Tompo, mandra-pahafahan’i Ecosse tamin’ny fahefana papaly.” The Great Controversy, 250, 251.

Ny fifandraisana nisy teo amin’ily mpanavao sy ny mpanjakavavy dia manasongadina ny kofehy fahatelo ao amin’ny tantaran’ny fanavaozana, izay manondro ny ezaka ataon’i Satana hanamboatra sandoka ny Baiboly, ny mpanavao, ary ny fomba fandalinana ara-Baiboly. Ny valintenin’i John tamin’ny Mpanjakavavy dia izao: ny fomba fiasa marina dia ny “historicism”, izay miorina amin’ny fitsipika hoe andalana iray amin’ny tantara ara-paminaniana dia hazavain’ny Fanahy Masina amin’ny alalan’ny andalana hafa amin’ny tantara ara-paminaniana.

Nisokatra teo amin’ny haizina ny mazava. Wycliffe sy ireo reformera voalohany, hatrany amin’ny tantaran’ny Millerita, dia nampiasa fomba fianarana ny Baiboly izay nantsoina hoe “historisima.” Matetika no tsy voamarika ny tantaran’io fomba ara-baiboly fianarana ny Baiboly io, kanefa tena ilaina ny mamantatra azy raha tena hahita ny lanjan’ny fitsipiky ny fandikana ny faminaniana izay noraisin’i Miller sy tatỳ aoriana koa nataon’ny Future for America.

Misy fiangonana roa monja no ambaran’i Ranabavy White ho vahoakan’Andriamanitra nomena anarana. Izany dia Isiraely fahiny sy ny Fiangonana Advantista Mitandrina ny Andro Fahafito.

“Ny antony iantsoana antsika hoe vahoakan’Andriamanitra dia tokony haverina sy haverina indray.” Deuteronomia 4:1–13. Manuscript Releases, boky faha-8, 426.

“Ny fiangonan’ny apostoly,” ny fiangonana tany an-efitra nandritra ny haizin’ny fahefana papaly, dia tsy mba nantsoina velively hoe vahoaka voatonon’Andriamanitra anarana; satria ny voambolana hoe “voatonona anarana” dia manambara fiangonana iray izay omena andraikitra ho mpitahiry ny lalàn’Andriamanitra, ary niaraka tamin’ny Advantisma dia natao koa izy ireo ho mpitahiry ny fahamarinana ara-paminanian’Andriamanitra.

“Andriamanitra dia niantso ny fiangonany amin’izao andro izao, tahaka ny niantsoany ny Isiraely fahiny, mba hijoro ho fanazavana eo amin’ny tany. Tamin’ny alalan’ily antsy lehibe sy mahery an’ny fahamarinana, dia ireo hafatry ny anjely voalohany sy faharoa ary fahatelo no nanasarahany azy tamin’ny fiangonana sy tamin’izao tontolo izao, mba hitondrany azy ho amin’ny fifanakaikezana masina Aminy. Nataony mpitahiry ny lalàny izy, ary napetrany teo aminy ny fahamarinana lehiben’ny faminaniana ho amin’izao fotoana izao. Tahaka ireo tenin’Andriamanitra masina izay natolotra tamin’ny Isiraely fahiny, ireo dia fitokisana masina hampitaina amin’izao tontolo izao. Ireo anjely telo ao amin’ny Apokalypsy 14 dia misolo tena ny olona izay manaiky ny fahazavan’ny hafatr’Andriamanitra ka mivoaka ho toy ny solontenany hampaneno ny fampitandremana manerana ny halavany sy ny sakany amin’ny tany.” Testimonies, boky faha-5, 455.

I William Miller dia nisolo tena ilay iraka voafidy hanokatra ny fahamarinana ara-paminaniana avy amin’Andriamanitra, ary rehefa nitondra vahoaka ho eo amin’ily varavarana misokatra mankany amin’ny Efitra Masina Indrindra tamin’ny 1844 ireo fahamarinana ireo, dia nosokafan’Andriamanitra avy eo ny lalàn’Andriamanitra. I Wycliffe dia mariky ny dingana eo amin’ny fanokafana ny Baiboly sy amin’ny famokarana ny fiandohan’ny Fanavaozana Protestanta, nefa izy koa dia mariky ny dingana eo amin’ny asan’Andriamanitra hanorenana “ireo fahamarinana lehibe ara-paminaniana.” John Wycliffe no kintan’ny maraina voatondro ao amin’ny tantaran’ily fanapahana arivo sy roanjato sy enimpolo taona nataon’ny fahefana papaly. Nanomboka tamin’ny taonjato fahaefatra ambin’ny folo ny asany, ary avy eo tamin’ny taonjato faha-fito ambin’ny folo, mariky ny dingana iray hafa amin’io tsipika ara-paminaniana io ny namokarana ny Baiboly King James tamin’ny 1611. Eo amin’izany tsipika izany dia tonga amin’ny farany amin’ny mariky ny dingana isika, dia ny fitsipiky Miller momba ny fandikana ara-paminaniana. I Miller dia mariky ny dingana ao amin’izany tsipiky ny fahamarinana izany, ary toy izany koa ny fitsipiny. Ny fitsipiny dia manome porofo momba ny mariky ny dingana iray any amin’ny faran’ny Adventisma, izay asehon’ny famoahana ny Prophetic Keys.

Raha tsy takatsika fa ny fitsipik’i Miller dia mari-dalana iray ao amin’ny tsipiky ny tantara ara-faminaniana, izay maneho ny asa hiarovana ny lahatsoratra tany am-boalohany sy marina ao amin’ny Baiboly, ary koa ny asa fanokafana ny tena fahatakarana ny Baiboly, izay nitaky ny hitarika ny mpanavao mba hahatakatra sy hampiasa ny fomba masina fandalinana antsoina hoe “historicism”, dia tsy amintsika ny fanazavana ilaina hahafantarana ireo fahamarinana ara-faminaniana mifandray amin’ny asa fanolorana sy fitahirizana ny fahazavan’ny anjely fahatelo eo amin’ny faran’ny Advantisma. Noho izany antony izany dia zava-dehibe ny manao topimaso fohy an’io tsipiky ny tantara io.

Ny hany famaritana tena izy ny teny hoe “Protestanta” dia ny fanoherana an’i Roma. Raha mitsahatra tsy manohitra an’i Roma ny fiangonana iray, dia tsy Protestanta intsony izy, ary amin’izany dia tonga zanakavavin’i Roma, tahaka ireo Protestanta izay nandà ny hafatry ny anjely voalohany. Ny fahatakarana fototra izay tonga “teny filamatra” ho an’ireo Protestanta nivoaka avy tao amin’ny fiangonana Katolika dia ny hoe: “ny Baiboly, ary ny Baiboly ihany.” Kanefa ny tantara dia manamarina ny zava-misy fa nila nozaraina araka ny tokony ho izy ny Baiboly.

Halalino mba hiseho fa ankasitrahan’Andriamanitra ianao, dia mpiasa tsy tokony ho menatra, mizara tsara ny tenin’ny fahamarinana. Fa ialao ny resaka tsy masina sy poakaty; fa hitombo ho amin’ny tsy toe-panahy araka an’Andriamanitra bebe kokoa izany. 2 Timoty 2:15, 16.

Ny fomba fandalinana ara-Baiboly izay notarihina hampiasain’ny Protestanta tamin’ny ezaka nataony mba hizara tsara ny tenin’ny fahamarinana dia ny “historisma.” Izany fomba izany dia lasibatra manokana sy lehibe notafihin’i Satana, ary tena nanafika tokoa izy.

“Tsy maintsy fantatsika amin’ny tenantsika izay mahaforona ny Kristianisma, izay atao hoe fahamarinana, izay finoana noraisintsika, ary inona avy ireo fitsipiky ny Baiboly—dia ireo fitsipika nomena antsika avy amin’ny fahefana ambony indrindra.” The 1888 Materials, 403.

Ny fanimbazimbana ny metodôlôjia ara-Baiboly izay nampiasain’ireo Reformera hatramin’i William Miller sy nahatratra azy dia voafaritra manokana ho nanomboka tamin’ny taonjato fahadimy ambin’ny folo niaraka tamin’ny manam-pahaizana jezoita iray atao hoe Francisco Ribera (1537–1591), izay heverina ho nampalaza ny fandikana futurista. Nanoratra fanazavana momba ny bokin’ny Apokalypsy izy, ka nanolotra fandikana futurista ny faminania, sady nanalavitra izany tamin’ny sehatra ara-tantara. Noforonin’i Ribera io metodôlôjia io mba hanoherana ny fahamarinana izay novokarin’ny metodôlôjian’ny historicisma mandrakariva. Izany fahamarinana izany dia ny hoe ny papa any Roma no antikristin’ny faminania ara-Baiboly.

Tamin’ny taonjato fahafito ambin’ny folo sy fahavalo ambin’ny folo dia azo porofoina fa fantatry ny Protestanta fa satanika sy tsy marim-pototra ny fomba fiasa sandokan’i Ribera. Ny Protestanta tao amin’izany tantara izany dia nanoratra boky sy trakta nanohitra ny “teny fanaon-dratsy sy fitenenana poakaty” nataon’ily manam-pahaizana Jezoita. Fa tamin’ny 1909 dia navoaka ilay soavaly Troiana, dia ny Scofield Reference Bible, ary ireo fanamarihana nampidirina tao amin’ny fanovozan-kevitra eny ambanin’ny pejiny ny Baiboly dia nifototra tamin’ny fampianaran’i Ribera sy Jezoita iray hafa antsoina hoe Manuel Lacunza (1731–1801). Lacunza dia nanoratra tamin’ny solon’anarana hoe Juan Josafat Ben-Ezra, ary namoaka boky mitondra ny lohateny hoe The Coming of the Messiah in Glory and Majesty. Tahaka an’i Ribera teo alohany, ilay boky dia fanafihana mivantana ny fahatanterahan’ny faminania ao amin’ny bokin’ny Apokalypsy.

Fantatr’i Satana fa ny hafatra nila hosaronany tamin’ny fisafotofotoana dia ilay hafatra fampitandremana farany izay avy amin’ny bokin’ny Apokalypsy. Ny fampidirana ireo resaka tsy masina sy poak’aty nataon’ireo pretra jezôita roa tao anatin’ny fanamarihana ao amin’ny Scofield Reference Bible dia nahafahan’i Satana nitarika ireo Protestanta nihemotra hiaiky sy handray ny fomba fiasa jezôita, ka noho izany dia nahajamba azy ireo tsy hahita ny fahamarinana. Izany no vitan’i Satana tamin’ny alalan’ny fampidirana modely katolika maromaro momba ny faminania,

izay nanala ny fahafahana hamantatra mazava hoe iza marina ilay antikristin'ny faminanian'ny Baiboly. Tsy fitaka sarotra ho an'i Satana izany, fa efa niverina tany amin'ny fiangonana romana ny Protestanta tamin'ny nandavany ny hafatr'i Miller tamin'ny 1843.

Nandritra ny taona maro dia nisy boky sy lahatsoratra maromaro navoaka izay mirakitra an-tsoratra ny fanafihan'i Satana ny Baiboly, izay nanomboka tao anatin'ireo taonjato vitsivitsy voalohany taorian'ny nanomboana an'i Kristy tamin'ny hazo fijaliana. Tonga tamin'ny ambaratonga iray izany fanafihana izany ka nampidirina ireo sora-tanana sandoka mba hamokarana Baiboly sandoka. Nanafika koa i Satana ireo Reformera izay natsangana hiaro sy hanandratra ny tenin'Andriamanitra fony mbola velona izy ireo ary na dia taorian'ny nahafatesan'ireo Reformera ireo aza.

Eritrereto fotsiny ny fomba andraisan'ireo mpahay tantara sy teolojiana Advantista Mitandrina ny Andro Fahafito amin'izao andro izao ny momba an'i William Miller. Toy ny hoe nohadiny ny taolany ka natsipiny ho any amin'ny Ony Mississippi.

“Nampikorontana ny fanjakan'i Satana i William Miller, ary tsy nitady fotsiny ny hanohitra ny herin'ny hafatra ilay fahavalon-dehibe, fa nitady koa ny hamono ny mpitondra hafatra mihitsy. Rehefa nampihatra tamin'ny fomba azo tsapain-tanana ny fahamarinan'ny Soratra Masina tamin'ny fon'ny mpihaino azy i Mompera Miller, dia nirehitra taminy ny fahatezeran'ireo milaza tena ho Kristiana, tahaka ny nirehetan'ny hatezeran'ny Jiosy tamin'i Kristy sy ny apostoliny. Nampirisika ny saranga ratsiratsy kokoa ny mambran'ny fiangonana, ary tamin'ny fotoana maro dia nikotrika ny hamono azy ny fahavalo rehefa hiala avy eo amin'ny toeram-pivoriana izy. Kanefa ny anjely masina dia tao anatin'ny vahoaka nifanosika, ary ny iray tamin'ireo, tamin'ny endrik'olona, dia nandray ny sandrin'ity mpanompon'ny Tompo ity ka nitondra azy ho amin'ny fiarovana hiala teo amin'ilay vahoaka romotra. Tsy mbola vita ny asany, ary diso fanantenana tamin'ny fikasany i Satana sy ireo irany.” Spirit of Prophecy, volume 4, 219.

Jereo ny fomba nanamaivanana sy nanafenan'ireo sokajy roa ireo ao amin'ny Advantisma (teolojiana sy mpahay tantara) ny maha-marina ny fitsipik'i Miller, izay ampahafantarina'i Rahavavy White antsika fa hampiasain'izay rehetra manambara marina ny hafatry ny anjely telo.

“Ireo izay mirotsaka amin'ny fanambarana ny hafatry ny anjely fahatelo dia mandinika ny Soratra Masina araka ilay drafitra izay noraisin'i Père Miller. Ao amin'ilay boky kely mitondra ny lohateny hoe Views of the Prophecies and Prophetic Chronology, i Père Miller dia manome ireto fitsipika tsotra nefa manan-tsaina sy manan-danja ireto ho amin'ny fianarana sy ny fanazavana ny Baiboly:—

“[Notsongaina ny fitsipika voalohany ka hatramin'ny fahadimy.]”

“Ny voalaza etsy ambony dia ampahany amin'ireo fitsipika ireo; ary amin'ny fianarantsika ny Baiboly dia samy hanao tsara isika rehetra raha mitandrina ireo foto-kevitra nambara.” Review and Herald, 25 Novambra 1884.

Raha tsy averina dinihina ireo kofehy telo amin'ny tsipiky ny tantara ara-paminaniana mifandray amin'ny fivoarana sy ny fanorenana ny Tenin'Andriamanitra, dia tsy azo atao ny mahita ny lanjan'ny fijoroana vavolombelona lehibe iray izay manandratra an'i William Miller ho ilay iraka izay nanehoana mialoha tamin'i Elia tamin'ny fanolorany ny hafatra, sy tamin'i Mosesy tao amin'ny teny fikasana momba an'i Miller hatsangana amin'ny fitsanganan'ny marina amin'ny maty, ary tamin'i Elisa tamin'ny fahavononany handao ny taniny ka hanompo ny hafatr'i Elia. Sister White dia manondro ireo maherifo telo ao amin'ny Baiboly ireo ho tandindon'i William Miller, izay ankehitriny kosa ataon'ireo teôlôjiana sy mpahay tantara Advantista maoderina ho toy ny hoe “zazalahy mahantra mpamboly” tsotra izao avy tamin'ny taonjato fahavalo ambin'ny folo.

William Tyndale dia anankiray tamin'ireo reformera maro natsangana teo amin'ity tsipika amin'ny tantara ara-paminaniana ity. Raha azoko lazaina amin'izao fomba izao, ny “fanambaràna ny iraka” nataony nanoloana ireo ambasadaoron'ny papa izay nifandraisany dia izao: “Hataoko izay hahafantaran'ily zazalahy mitondra ny angadinomby ny Soratra Masina mihoatra noho ianareo.” William Miller no ilay zazalahy tany ambanivohitra, izay nitondra ny angadinomby ka nanatanteraka ny faminanian'i Tyndale.

Ity fampidirana ity dia nohamoraina be raha ny tantara rehetra izay azo nentina hanohanana izay efa nasehontsika hatramin'izao no dinihina. Hodihihintsika ankehitriny ny sasany amin'ireo mariky ny Alpha sy Omega mba hitarihana antsika hiverina amin'ny fandinihana an'i Miller amin'ny maha-toerana famantarana sy iraka azy.

Ny bokin'i Daniela no fiandohan'ny boky iray izay ahitana boky roa. Ny fiafaran'izany boky izany dia ny bokin'ny Apokalypsy. Na dia boky roa samy hafa aza izy ireo, dia boky iray no asehony miaraka.

Taona maro lasa izay, dia nanana fifaneraserana ampahibemaso tamin'ny teolojiana Advantista Mitandrina ny Andro Fahafito iray malaza aho, izay niasa tao amin'ny Biblical Research Institute an'ny General Conference-n'ny Fiangonana Advantista Mitandrina ny Andro Fahafito. Niezaka hanitsy ny fahazoako ny andininy enina farany ao amin'ny Daniela toko faha-iraka ambin'ny folo io teolojiana io, ary koa ny fahazoako ny momba ny “isan'andro” ao amin'ny bokin'i Daniela. Tamin'izany fifaneraseranay izany, izay nitranga nandritra ny fe-potoana iray, satria izy dia namoaka lahatsoratra iray ka novaliako, dia namaly indray izy avy eo, ary mazava ho azy fa naveriko indray ny hevitra, sy ny sisa ary ny toy izany koa. Tao anatin'izany fifaneraserana izany dia nampahafantariny ahy fa tao amin'ily komity niasany tao amin'ny General Conference, izy no noheverina ho manampahaizana momba ny bokin'i Daniela, ary ny mpiara-miasa iray taminy kosa no noheverina ho manampahaizana raikitra momba ny bokin'ny Apokalypsy. Tamin'ny fifaneraseranay dia tsy nety hiresaka ireo teboka ao amin'ny bokin'ny Apokalypsy izy, fa naleony nampitodika izany tany amin'ily mpiara-miasa aminy. Tiany hifetra ao amin'ny bokin'i Daniela irery ihany ny adihevitra.

Mazava i Sister White fa boky iray ihany ny Daniela sy ny Apokalypsy. Amin'izany ambaratonga izany dia misolo tena ny Baiboly izy ireo, izay boky iray ihany nefa voaforona amin'ny boky roa, dia ny taloha sy ny vaovao. Maneho hevitra koa i Sister White momba ny fiangonana jiosy, izay

mihevitra ny boky taloha ihany ho ilay boky iray, ary maneho hevitra koa izy momba ireo izay manao tsinontsinona ny boky taloha, satria ny boky vaovao ihany no takany, na ny boky vaovao ihany no tiany ho azo. Ny fijoroana vavolombelona nomena aingam-panahy avy aminy dia izao: raha ny vaovao ihany no ekenao, dia lavinao ny taloha, ary toy izany koa ny mifanohitra amin'izany. Raha milaza ilay teoljiana fa manampahaizana momba an'i Daniela izy, nefa tsy momba ny Apokalypsy, dia mamerina ny hevitra jiosy izay manaiky ny Testamenta Taloha ihany; ary fantatsika izay nitarika ny Jiosy izany fomba fijery tery izany. Ny fandraisana ny lafiny iray amin'ity raharaha ity, dia ny manaiky ny taloha fa tsy ny vaovao, na ny manaiky ny vaovao fa tsy ny taloha, dia fandavana ny fijoroana vavolombelona manontolo.

“Ny Mpamonjy dia nanontany ny mpianany raha nahatakatra izany zavatra izany izy ireo. Dia namaly hoe: ‘Eny, Tompo.’ Ary hoy Izy taminy: ‘Koa amin'izany, ny mpanora-dalàna rehetra izay nampianarina ho amin'ny fanjakan'ny Lanitra dia tahaka ny tompon-trano anankiray, izay mamoka avy ao amin'ny rakiny zavatra vaovao sy zavatra taloha.’ Ao amin'ity fanoharana ity, i Jesosy dia nampiseho teo anatrehan'ny mpianany ny andraikitr'ireo izay asany ny manome amin'izao tontolo izao ny fahazavana izay noraisiny taminy. Ny Testamenta Taloha no Soratra Masina rehetra nisy tamin'izany andro izany; nefa tsy nosoratana ho an'ny ntaolo ihany izy, fa ho an'ny taona rehetra sy ho an'ny olona rehetra. Tian'i Jesosy ny mpampianatra ny fampianarany handinika fatratra ny Testamenta Taloha mba hahitana ao ny fahazavana izay manamafy ny maha-Izy Azy ho Mesia nambara mialoha tamin'ny faminaniana, sady nampiseho ny toetran'ny iraka nampanaovina Azy ho an'izao tontolo izao. Tsy azo sarahina ny Testamenta Taloha sy ny Testamenta Vaovao, fa samy fampianaran'i Kristy izy roa tonta. Ny foto-pampianaran'ny Jiosy, izay manaiky ny Testamenta Taloha ihany, dia tsy mitondra famonjena, satria laviny ny Mpamonjy, izay ny fiainany sy ny fanompoany no fahatanterahan'ny lalàna sy ny faminaniana. Ary ny foto-pampianaran'ireo izay manary ny Testamenta Taloha dia tsy mitondra famonjena koa, satria laviny izay fanambarana mivantana momba an'i Kristy. Ny mpisalasala dia manomboka amin'ny fanambaniana ny Testamenta Taloha, ary dingana iray sisa no ilaina avy eo handavana ny maha-marina ny Vaovao, ka dia lavina avokoa izy roa tonta.”

“Kely ny herin'ny Jiosy eo amin'ny tontolo kristiana amin'ny fampisehoana amin'izy ireo ny maha-zava-dehibe ny didy, anisan'izany ny lalàna mamatotra momba ny Sabata, satria amin'ny famoahany ireo harenam-pahamarinana fahiny dia ariany kosa ireo vaovao ao amin'ny fampianaran'i Jesosy manokana. Etsy an-daniny, ny antony mahery indrindra mahatonga ny Kristiana tsy hahavita hitaona ny Jiosy handray ny fampianaran'i Kristy ho tenin'ny fahendrena avy amin'Andriamanitra, dia satria, amin'ny famoahany ny haren'ny teniny, dia ataony tsinontsinona ny harenan'ny Testamenta Taloha, izay fampianarana talohàn'ny Zanak'Andriamanitra tamin'ny alalan'i Mosesy. Laviny ny lalàna nambara avy tao Sinay sy ny Sabatan'ny didy fahefatra, izay naorina tao amin'ny saha Edena. Fa ny mpanompon'ny filazantsara izay manaraka ny fampianaran'i Kristy dia hahazo fahalalana lalina tsara ny Testamenta Taloha sy ny Testamenta Vaovao, mba hahafahany maneho izany amin'ny vahoaka ao amin'ny tena fahazavany, ho fitambarana iray tsy azo sarahina—ny iray miankina amin'ny iray sady manazava azy. Noho izany, araka ny nampianaran'i Jesosy ny mpianany, dia hamoaka avy amin'ny harenany izy ireo ‘zavatra vaovao sy zavatra taloha.’”

Spirit of Prophecy, volume 2, 255.

Ny torohevitra teo aloha dia manana fampiharana hafa koa ho an'ireo Advantista Laodiseana. Ny milaza fa mino ny Baiboly manontolo, dia ny Testamenta Taloha sy ny Testamenta Vaovao, nefa mandà ny Fanahin'ny Faminaniana, dia hady mitovy tanteraka amin'ny fanekena fijoroana ho vavolombelona iray monja. Vavolombelona roa no takina hampiorina ny fahamarinana, koa tsy azo atao ny mampiorina ny fahamarinana amin'ny vavolombelona iray, ary raha misy manandrana manao izany dia mandà ireo vavolombelona roa izy, ka mampiorina ny finoany amin'izay antsoina hoe “antsasaky ny fahamarinana.”

Averiko indray ilay fanontaniana izay tao amin'ny iray amin'ireo lahatsoratra voalohany navoaka hatramin'ny Jolay 2023 aho izao. Izao no fanontaniana: “Inona no fahazavana vaovao nivoaka avy tamin'ny Advantisma hatramin'ny 1863?” Tsotra ny valiny: “Tsy misy.”

Ny bokin'i Daniela sy ny Apokalypsy dia iray ihany. Ny iray dia faminaniana, ny iray kosa fanambaràna; ny iray dia boky voaisy tombo-kase, ny iray kosa boky voasokatra. Ren'i Jaona ireo zava-miafina izay nolazain'ny kotrokorana, nefa nasaina izy mba tsy hanoratra izany. Seventh-day Adventist Bible Commentary, boky faha-7, 971.

Koa ny Alpha sy Omega dia manondro fa i Daniela no voalohany ary ny Apokalypsy no farany. I Daniela dia misolo tena ny fiandohana ary ny Apokalypsy dia misolo tena ny fiasaran'ny Advantisma.

“Ny Apokalypsy dia boky voaisy tombo-kase, nefa boky voasokatra koa. Ao no voarakitra ireo zava-mahagaga izay mbola hitranga amin'ny andro farany amin'ny tantaran'ity tany ity. Ny fampianaran'ity boky ity dia mazava sy voafaritra tsara, fa tsy miafina sy tsy takatry ny saina. Ao aminy no itohizan'ily tsipika iray ihany amin'ny faminaniana tahaka izay ao amin'i Daniela. Ny faminaniana sasany dia naverin'Andriamanitra, ka izany no anehoany fa tsy maintsy omena lanja izy ireny. Tsy mamerimberina zavatra tsy dia misy dikany lehibe ny Tompo.” Manuscript Releases, boky faha-9, 8.

Tamin'ny fiandohan'ny Advantisma, tao anatin'ireo andininy tena andry fototry ny Advantisma mihitsy, dia ireo andininy izay novahana tombo-kase tamin'ny 1798, no nampahafantaran'i Jesosy ny Tenany ho “Palmoni,” ilay Mpanisa Mahagaga. Amin'ny faran'ny Advantisma kosa, dia nampahafantatra ny Tenany ho “Alfa sy Omega” i Jesosy, ilay mpandaha-teny mahagaga—ny Tenin'Andriamanitra. Noho izany, ny fiandohan'ny Advantisma sy ny hafatry ny anjely voalohany dia “naorina teo amin'ny fotoana.” Amin'ny faran'ny Advantisma, ny hafatry ny anjely fahatelo dia haorina eo amin'ny Teniny.

Ny fiandohana sy ny fiasaran'ny Advantisma dia mitranga ao anatin'ny tantaran'ny fanjakana fahenina ao amin'ny faminanian'ny Baiboly; noho izany dia miseho ao anatin'ny fiandohana sy ny fiasaran'i Etazonia izany. Ny tantara ara-paminaniana momba an'i Etazonia dia ny tantaran'ireo tandroka roa, dia ny Repoblikanisma sy ny Protestantisma. Amin'ny famaranana izany tantara izany, ireo tandroka roa ireo dia hiova avy amin'ny zanak'ondry ho dragona. Ny Repoblikanisma dia hiova ho demokrasia, ary ny Protestantisma dia hiova ho Protestantisma mpiodina. Rehefa manomboka mihamanakaiky ny fiasarany ny kapoakan'ny fotoam-pitsapana ho an'i Etazonia,

tahaka izay mitranga ankehitriny, ireo tandroka roa dia ny Repoblikanisma mpiodina sy ny Protestantisma mpiodina no hamorona sarin'ilay bibidia, ka amin'izany dia hampiray ny fiangonana sy ny fanjakana ho tandroka iray izay miteny tahaka ny dragona. Kanefa Andriamanitra tsy havelany ho tsy hisy vavolombelona Izy, fa eo am-panatanterahany ny famaranana an'i Etazonia dia hanangana ny tandroka tena izy an'ny Protestantisma Izy mba hanoherana ny sarin'ilay bibidia ao Etazonia, ary aorian'izany koa ny sarin'ilay bibidia izay hifanandrina amin'izao tontolo izao manontolo. Ny fananganana ny tandroky ny Protestantisma amin'ny faran'i Etazonia dia hotanterahina ao anatin'ilay rafitra ara-tantara mitovy amin'ilay nananganana ny tandroky ny Protestantisma tamin'ny fiandohan'i Etazonia. Hisy vahoakan'ny fanekena teo aloha holalovana, ary vahoaka vaovao no ho tonga vahoakan'ny fanekena vaovao. Tsy misy zava-baovao etỳ ambanin'ny masoandro.

Rehefa ampiasaintsika ireo faminaniana momba ny fotoana izay noheverina sy naseho tao amin'ny tantaran'ny Milerita mba handinihana ny Alpha sy ny Omega, dia hitantsika fa iray ihany izy ireo. Ny faminaniana rehetra momba ny fotoana dia manomboka amin'ny tantara iray izay anambarana ilay faminaniana, ary io tantara io dia tandindon'ny tantara izay ahatanterahan'ilay faminaniana mandrakariva.

Ny tantaran'ny faminaniana momba ny roa arivo sy telonjato taona dia nanomboka tamin'ilay didy fahatelo tamin'ny 457 talohan'i Kristy ary nifarana tamin'ny hafatry ny anjely fahatelo tamin'ny 22 Oktobra 1844. Talohan'ny nahatongavan'ilay didy fahatelo anefa, dia tanteraka ny asa fanorenana ny tempoly sy Jerosalema. Toy izany koa, teo amin'ny tantara nialoha ny fahatongavan'ny anjely fahatelo, dia naorina ireo fahamarinana fototra amin'ny tempolin'ny Millerita.

Tamin'ny taona 1798 no tanteraka ilay faminaniana momba ny roa arivo sy dimy amby roapolo sy zato taona, izay nanomboka tamin'ny 723 tal. JK tamin'ny fanaparitahana ny foko folo avaratra. Io faminaniana io dia nanondro fe-potoana roa samy arivo sy roanjato sy enimpolo taona, izay manamarika ny fanitsakitsahana ny tempoly ara-bakiteny sy Jerosalema ara-bakiteny nataon'i Roma mpanompo sampy ara-bakiteny, ary izany dia narahin'ny arivo sy roanjato sy enimpolo taona nanitsakitsahan'i Roma papaly ny tanàna sy ny tempoly ara-panahy. Nanomboka tamin'ny fandravana ny fanjakana avaratra sy ny fanaparitahana ny olom-pirenen'ilay fanjakana ilay faminaniana. Eo afovoan'ilay faminaniana, tamin'ny 538, no manamarika ny fiafaran'ny fanitsakitsahan'i Roma mpanompo sampy ny vahoakan'Andriamanitra, dia ilay fanjakana fahefatra amin'ny faminanian'ny Baiboly, ary miteraka ny fanaparitahana ny fiangonan'Andriamanitra ho any an-efitr'i Vanim-potoanan'ny Haizina. Ny fiafaran'io faminaniana momba ny fotoana io tamin'ny 1798 no manamarika ny fiafaran'ny fanjakana fahadimy amin'ny faminanian'ny Baiboly. Ny fanaparitahana ny foko folo avaratra sy ny fiangonana kristiana izay nandositra ho any an-efitra dia maneho ny fanangonana ireo izay voatendry ho tonga tandroky ny Protestanta. Matetika ny mariky ny lalana dia asehon'ny mifanohitra aminy, ary ny fanaparitahana dia afaka maneho fanangonana, tahaka an'i Elia izay maneho an'i Jaona Mpanao-batista. Ao anatin'io fifanandrinana ara-paminaniana io ihany, Elia dia tsy maty, fa i Jaona Mpanao-batista kosa maty.

Tamin'ny 677 tal. J.K., ny fokon'i Joda any atsimo, (izay fantatra koa ao amin'ny Soratra Masina ho ilay tany be voninahitra) dia niely nandritra ny roa arivo sy diman-jato amby zato sy roapolo taona, ka nifarana tamin'ny 22 Oktobra 1844 izany. Io faminaniahana io dia nanondro ny fanitsakitsahana ny vahoakan'Andriamanitra, izay antsoin'i Daniela hoe "ny miaramila" ao amin'ny Daniela 8:13, 14.

Ary avy eo dia reko nisy olo-masina iray niteny; ary nisy olo-masina iray hafa nilaza tamin'ilay olo-masina anankiray izay niteny hoe: Mandra-pahoviana no haharetan'ny fahitana momba ny fanatitra isan'andro sy ny fandikan-dalàna mampahavery, ka hanolorana ny fitoerana masina sy ny tafika mba ho voahitsakitsaka? Ary hoy izy tamiko: Hatramin'ny roa arivo sy telon-jato andro; dia hodiovina ny fitoerana masina amin'izay. Daniela 8:13, 14.

Ang hula ng dalawang libo at tatlong daang taon, na nagwakas kasabay ng hula ng dalawang libo at limang daan at dalawampung taon na nagsimula noong 677 BC, ay tumutukoy sa pagyurak sa santuwaryo gaya ng ipinakikilala sa Daniel 8:13, 14. Ang hula tungkol sa pagkakawatak-watak ng Juda noong 677 BC ay sinundan ng tatlong pagsalakay mula kay Nebuchadnezzar, at ang hulang iyon ay nagwakas sa pagdating ng ikatlong mensahe noong Oktubre 22, 1844.

Ny faminaniahana roa momba ny roa arivo sy dimanjato amby roa-polo taona, izay nifarana tsirairay avy tamin'ny 1798 sy 1844, dia manondro ny enina amby efapolo taona nanorenana ny fanorenan'ny tempoly Millerita. I Mosesy dia naharitra enina amby efapolo andro nandray ny toromarika momba ny fanorenana ny tempoly; ny fanavaozana ny tempolin'i Heroda tamin'ny andron'i Kristy kosa dia naharitra enina amby efapolo taona, ka nifarana tamin'ny taona nanaovana batisa an'i Kristy. Avy tamin'ny batisa dia nankany an-efitra Izy nandritra ny efapolo andro, ary rehefa niverina Izy, dia nanadio ny tempoly voalohany, ary ireo Jiosy mpanohitra saina dia te hahalala tamin'ny fahefana inona no nanaovany zavatra toy izany.

Ary akaiky ny Paska-n'ny Jiosy, dia niakatra ho any Jerosalema Jesosy. Ary hitany teo an-kianjan'ny tempoly ireo mivarotra omby sy ondry ary voromailala, ary ireo mpanakalo vola nipetraka teo. Ary rehefa nanao karavasy tamin'ny tady madinika Izy, dia nandroaka azy rehetra hiala teo amin'ny tempoly mbamin'ny ondry sy ny omby; ary naidiny ny volan'ireo mpanakalo vola, sady nazerany ny latabatra; ary hoy Izy tamin'ireo mivarotra voromailala: Esory eto izany zavatra izany; aza atao trano fivarotana ny tranon'ny Raiko. Dia nahatsiaro ny mpianany fa voasoratra hoe: Ny firehetam-po ny amin'ny tranonao no mandevona Ahy. Dia namaly ny Jiosy ka nanao taminy hoe: Inona no famantarana asehonao aminay, no sady manao izao zavatra izao Hianao? Jesosy namaly ka nanao taminy hoe: Ravao ity tempoly ity, ary hatsangako indray amin'ny hateloana. Dia hoy ny Jiosy: Enina amby efa-polo taona no nanaovana ity tempoly ity, ka Hianao va hahatsangana azy indray amin'ny hateloana? Fa ny tempolin'ny tenany no nolazainy. Koa rehefa nitsangana tamin'ny maty Izy, dia nahatsiaro ny mpianany fa izany no nolazainy taminy; ary nino ny Soratra Masina sy ny teny izay nolazain'i Jesosy izy. Jaona 2:13–22.

Ny tempolin'ny Millerita dia naorina tao anatin'ny enina amby efa-polo taona nanomboka tamin'ny 1798, teo amin'ny famaranana ny faminaniahana roa arivo sy diman-jato amby roapolo taona voalohany, ary nifarana enina amby efa-polo taona tatỳ aoriana, tamin'ny fahatanterahan'ny

faminaniana roa arivo sy diman-jato amby roapolo taona faharoa tamin'ny 1844. Ireo enina amby efa-polo taona ireo dia nanomboka tamin'ny fahatongavan'ny anjely voalohany ary nifarana tamin'ny fahatongavan'ny anjely fahatelo, satria hoy Kristy fa hatsangana ao anatin'ny telo andro ny tempoliny. Raha tsy manaiky hahita ireo zava-misy ireo ianao, dia noho ny olana fototra roa, ankoatra ireo olana mety ho ao amin'ny fo tsy vonona sy tsy niova fo. Ny olana voalohany dia ny tsy fahavononanao hanatona ny Teny faminaniana avy amin'ny fomba fijery fa miverimberina ny tantara. Tsy mpandinika araka ny fomba historicist ianao. Ny olana iray hafa dia ny tsy fahafahana mampihatra ireo teny an'ohatra izay voarakitra ao anatin'ny Tenin'Andriamanitra amin'ny alalan'ny Tenin'Andriamanitra. Ny fiandohan'ireo faminaniana rehetra ireo no manondro ny farany, ary mandrakariva izy ireo no manondro mihoatra lavitra noho ny tantara miverimberina fotsiny.

Milaza ny Baiboly fa tempolin'ny Fanahy Masina isika, ary ny tempolin'ny tena dia voaforon'ny kromôzôma enina amby efapolo. Ireo mpahay siansa mandinika ireo kromôzôma enina amby efapolo ireo dia mampahafantatra antsika fa ireo kromôzôma lahy telo amby roapolo sy ireo kromôzôma vavy telo amby roapolo dia mifono manodidina ny proteinina iray izay miendrika hazo fijaliana.

Ao amin'i Daniela toko faha-roa ambin'ny folo dia misy faminaniana ara-potoana telo mifamatotra; ny voalohany dia manondro ny fanaparitahana ny herin'ny vahoaka masina, izay maneho ny "impito" ao amin'ny Levitikosy toko faha-enina amby roapolo. Ny fanaparitahana ny herin'ny vahoaka masina izay tanteraka tamin'izy ireo dia dimy arivo sy roa-polo amby roanjato taona, kanefa ao amin'i Daniela toko faha-roa ambin'ny folo dia ny tapany farany amin'izany fe-potoana izany ihany no resahina. Asehony fa tsy nahatakatra izay tian'ily fanambarana holazaina i Daniela.

Ary reko ilay lehilahy nitafy lamba rongony, izay teo ambonin'ny ranon'ny ony; ary rehefa nanandratra ny tanany ankavanana sy ny tanany ankavia ho any an-danitra izy ka nianiana tamin'Ilay velona mandrakizay, dia nilaza fa ho amin'ny andro iray sy andro roa ary antsasaky ny andro izany; ary rehefa vitany ny hanorotoro sy hampielany ny herin'ny vahoaka masina, dia ho tanteraka izany zavatra rehetra izany. Ary reko ihany, nefa tsy azoko; dia hoy izaho: Tompoko ô, inona no hiafaran'ireo zavatra ireo? Daniela 12:7, 8.

Daniela toko faharoa ambin'ny folo dia maneho ny hafatra izay voavaha tombo-kase amin'ny fotoan'ny farany, izay taona 1798. Ao amin'io andalana io, Daniela dia misolo tena an'i William Miller, ilay tandindona fototra momba ny olon-kendry ao amin'izany tantara izany. Voalohany, i Miller dia notarihina ho amin'ny faminaniana momba ny roa arivo dimanjato sy roapolo taona ao amin'ny Levitikosy enina amby roapolo, ary ao amin'ny andininy fahafito sy fahavalo dia misolo tena ny olon-kendry izay tsy maintsy mampifanaraka ny fahamarinana fa ilay fanaparitahana roa arivo dimanjato sy roapolo taona dia tena voafaritra mazava ho fanaparitahan'Andriamanitra ny olony.

Ary raha tsy mbola mihaino Ahy ihany ianareo na dia eo aza izany rehetra izany, dia hofaiziko impito mihoatra noho ny amin'ny fahotanareo ianareo. Ary hotorotoroiko ny fireharehan'ny herinareo; ary hataoko tahaka ny vy ny lanitrareo, ary tahaka ny varahina ny taninareo.

Levitikosy 26:18, 19.

Ny “reharehan’i” Isiraely fahiny dia tamin’izy navela handà an’Andriamanitra ho Mpanjakany ka hifidy mpanjaka olombelona. Io reharehany io, izay mialoha ny fahalavoana (Ohabolana 16:18), dia ny faniriany ho tahaka ireo fanjakana mpanompo sampy rehetra nanodidina azy. Ny fanesorana aloha ny fanjakana avaratra ary avy eo ny fanjakana atsimo no fanaparitahana ny hery (mpanjaka), tamin’ny 723 tal. J.K. sy 677 tal. J.K. avy.

Miller dia naneho ireo hendry izay nahatakatra ny fitomboan’ny fahalalana izay nohafahana tamin’ny tombo-kase tao amin’ireo andininy teo aloha ao amin’ny Daniela roa ambin’ny folo, ary ao amin’ny andininy fito sy valo dia aseho ho tsy nahatakatra ny fifandraisan’ny roa ambin’ny folo amby enimpolo sy zato taona amin’ny dimy amby roa-polo sy arivo sy roanjato taona amin’ny fanaparitahana ny vahoakan’Andriamanitra izy. Daniela dia maneho ny vahoakan’Andriamanitra amin’ny faran’ny Advantisma, tahaka ny anehoan’i Miller azy amin’ny fiandohan’ny Advantisma. Amin’ny faran’ny Advantisma, dia mbola misy io olana io ihany, satria rehefa nametraka an-kilabao ny fahatakarana i Miller momba ny “fito andro” ny Advantisma, dia voatery namantatra ny roa ambin’ny folo amby enimpolo sy zato taona ho ny Vanim-potoanan’ny Haizina fotsiny izy ireo. Ireo hendry amin’ny farany dia nanana olana mitovy tsy maintsy vahana, araka ny asehon’i Daniela sy Miller. Nahoana no ny voambolan’ny Levitikosy enina amby roapolo no ampiasaina hanehoana telo sy tapany andro fa tsy fito andro?

Tsy nampifanaraka tanteraka an’io olana io mihitsy i Miller, nefa tamin’ny 1856 dia naseho tamin’ny andian-dahatsoratra enina tsy mbola nofaranana ny “hazavana ara-paminaniana vaovao” farany, izay nanondro ny fotoana fito ho maneho telo taona sy tapany naha-Roma mpanompo sampy nanitsakitsaka an’i Isiraely ara-bakitenin’Andriamanitra, narahin’ny telo taona sy tapany naha-Roma papa nanitsakitsaka an’i Isiraely ara-panahy. Fito taona tatỳ aoriana dia nolavin’ny Advantisma tamin’ny fomba mivantana avokoa ny hazavana rehetra momba ny fotoana fito, ka nanomana ilay olana ho an’ny hendry tamin’ny andro farany tamin’ny 1989, rehefa, araka ny voafaritra ao amin’ny Daniela toko fahairaika ambin’ny folo, andininy fahaefapolo, dia nofafazan’ny fahefana papa sy Etazonia ireo firenena izay nisolo tena ny Firaisana Sovietika teo aloha.

Ny fahazavana voalohany nomena an’i Miller dia nolavina tamin’ny taona 1863, ary ny fahazavana farany momba izany lohahevitra izany dia nomen’i Hiram Edson tao amin’ireo lahatsoratra enina ireo. Najanona ireo lahatsoratra ireo, ary fito taona (times) tatỳ aoriana dia natsahatra ny herin’ny Isiraely maoderina mba hanahafana ireo fiangonana mpanompo sampy izay taona vitsy talohan’izany dia efa voamarina araka ny tokony ho izy ho zanakavavin’i Babylona. Ny fito times ao amin’ny Levitikosy enina amby roapolo, amin’ny maha-fampianarana ara-paminaniana azy, dia tonga vato mahatafintohina, ary naverina indray ny fireharehan’ny Isiraely fahiny araka ny asehon’ny faniriany hanana an’i Saoly hanapaka azy amin’ny maha-mpanjaka azy. I Jesosy no maneho ny farany amin’ny fiandohana.

Ny bokin’i Daniela koa dia manondro faminaniana arivo sy roan-jato sy sivifolo taona, miaraka amin’ny faminaniana arivo sy telon-jato sy dimy amby telopolo taona, izay samy manomboka

amin'ny fanesorana ilay hoe “ny isan'andro” tamin'ny taona 508. Ny fanesorana ilay hoe “ny isan'andro” dia maneho ny fanalana ny fanoheran'i Roma jentilisa ny fiakaran'ny fahefan'ny papa tamin'ny taona 538. Nisy fe-potoana tetezamita naharitra telopolo taona talohan'ny nametrahana ny fahefan'ny papa teo ambonin'ny seza fiandrianan'ny tany tamin'ny taona 538, ary avy eo ny sisa tavela amin'ireo arivo sy roan-jato sy enimpolo taona dia miafara amin'ny taona 1798. Ireo telopolo taona tetezamita avy amin'ny fanjakana iray mankany amin'ny manaraka dia manondro ireo taona farany amin'ny fitondran'ny papa izay mitarika ho amin'ny fametrahana ny fanjakana fahenina amin'ny faminanian'ny Baiboly eo ambonin'ny seza fiandrianan'ny tany amin'ny taona 1798. Ny fiandohan'ny faminanianana arivo sy roan-jato sy sivifolo taona dia manondro fifindrana avy amin'ny fanjakana iray amin'ny faminanian'ny Baiboly ho amin'ny fanjakana manaraka amin'ny faminanian'ny Baiboly, tahaka izany koa ny fiafaran'izany faminanianana izany.

Ny faminanianana dimy amby telopolo sy telonjato sy arivo taona, izay nanomboka tamin'ny fanesorana ny “isan'andro” tamin'ny taona 508, dia mifarana amin'ny 1843.

Ary hatramin'ny andro hanesorana ny fanatitra isan'andro sy hananganana ny fahavetavetana mahavery, dia hisy arivo sy roanjato sy sivifolo andro. Sambatra izay miandry ka tonga amin'ny arivo sy telonjato sy dimy amby telo-polo andro. Daniela 12:11, 12.

Ny faminanianana momba ireo taona arivo telonjato sy dimy amby telopolo dia nifarana tamin'ny taona 1843, ary hoy i Daniela fa izay “niandry” tamin'ny fotoana hahatanterahan'izany faminanianana izany dia hotahina. Rahavavy White dia milaza izany toy izao.

“Sambatra ny maso izay nahita ireo zavatra izay hita tamin'ny 1843 sy 1844.

“Voalaza ny hafatra. Ary tsy tokony hisy hataka andro amin'ny famerenana ny hafatra, satria tanteraka ny famantarana ny andro; tsy maintsy tanterahina ny asa famaranana. Hisy asa lehibe hotanterahina ao anatin'ny fotoana fohy. Tsy ho ela dia hisy hafatra homena araka ny fanendren'Andriamanitra, ka hitombo ho antso mafy izany. Amin'izay dia hitsangana eo amin'ny anjarany Daniela, mba hanome ny fijoroany ho vavolombelona.” Manuscript Releases, volume 21, 437.

Koa ny fiandohan'ilay faminanianana dimy amby telopolo sy telonjato amby arivo taona dia manondro fifindrana avy amin'ny fivavahan'ny jentilisa ho amin'ny fivavahan'ny maha-papa, ka izany dia manondro koa fifindrana avy amin'ny Protestanta ho amin'ny Protestanta Millerita.

Ireo Advantista izay mandà ny fahamarinana fototra iorenan'ny Advantisma, dia mandà ny faminanianana ara-potoana rehetra izay nasehon'ny Millerita, eny fa na dia ny roa arivo sy telonjato taona ao amin'ny Daniela 8:14 aza. Mety handà izany zava-misy izany tokoa izy ireo, nefa azo aseho amin'ny lojika fa marina izany zava-misy izany; kanefa hafa ny hevitra eto ankehitriny, ka aoka havelako aloha izany eo am-piezahana hamarana ity lahatsoratra ity.

Ny fanaparitahana ny “tany be voninahitra” an'i Joda tamin'ny 677 tal. J.K. dia maneho ny fanitsakitsahana ny “tafika” ao amin'ny Daniela 8:13, 14, ary manondro ny fanorenana ny tany be voninahitra maoderina, dia i Etazonia. Ny roa arivo sy telon-jato taona ao amin'ireo andininy ireo ihany dia nanomboka tamin'ny 457 tal. J.K., ary maneho ny fanitsakitsahana ny “toerana masina.”

Dia nandre olona masina iray niresaka aho; ary nisy olona masina iray hafa niteny tamin'ily olona masina izay niresaka hoe: Mandra-pahoviana no haharetan'ny fahitana ny amin'ny fanatitra isan'andro sy ny fahadisoana mampaharingana, ka hanolorana ny fitoerana masina sy ny maro mba hohitsakitsahina? Ary hoy izy tamiko: Hatramin'ny roa arivo sy telon-jato andro; dia hodiovana ny fitoerana masina. Daniela 8:13, 14.

Ny taona 677 talohan'i Kristy sy 457 talohan'i Kristy dia daty mifamatotra amin'ny fifandraisan'ny vahoakan'Andriamanitra sy ny fitoerany masina. Nampodiny niara-niverina tamin'ny fotoana iray ihany ny tafika sy ny fitoerana masina tamin'ny 22 Oktobra 1844. Ireo roanjato sy roapolo taona eo anelanelan'ny 677 talohan'i Kristy sy 457 talohan'i Kristy dia maneho vanim-potoana iray izay anorenan'Andriamanitra famantarana iray misolo tena fitomboan'ny fahazavana. Tamin'ny 22 Oktobra 1844 dia tonga ny fahazavan'ny anjely fahatelo, nanomboka namirapiratra ny fahazavan'ny fitoerana masina, ary nisy tafika teo mba hanambara izany fahazavana izany.

Tamin'ily tsipika ara-paminaniana izay manondro ilay ady amin'ny endriny telo nifanaovan'i Satana sy Kristy, dia navoaka ny Baiboly King James tamin'ny 1611. Roanjato amby roapolo taona katroka tatỳ aoriana, tamin'ny 1831, no namoahan'i William Miller ny hafany voalohany:

“Nandritra ny sivy taona i William Miller dia resy lahatra fa tokony hampita ny hafany amin'ireo fiangonana; nefa niandry izy, nanantena fa hisy fahefana ekena iray hanambara ny vaovao mahafaly momba ny Mpamonjy ho avy tsy ho ela. Tamin'izany fiandrasana izany dia vao mainka nanaporofa ny fahamarinan'ily hafatra izy; nanana anarana izy ireo fa velona, nefa efa niha-maty haingana. Tamin'ny taona 1831 no nanomezan'i Miller ny lahateniny voalohany momba ny faminaniana.” Steven Haskell, *The Seer of Patmos*, 77.

Andriamanitra dia niaro ireo lahatsoratra masina sy marina tany am-boalohany izay nampiasaina hamokarana ny Baiboly. Avy eo Izy dia namoaka ny Baiboliny tamin'ny taona 1611. Avy eo Izy dia nanangana iraka iray izay hampiasa ny fitsipika hita, nalaina, ary naorina ao anatin'ny Baiboly mba hamokarana ny hafatry ny anjely voalohany. Tamin'ny 1831, nohamafisina tamin'ny endrika ofisialy ny hafatr'i Miller, tahaka ny nametrahana tamin'ny endrika ofisialy ny hafatra tao amin'ny tantaran'i Kristy tamin'ny alalan'i Jaona Mpanao-batisa, ary tahaka ny nametrahana tamin'ny endrika ofisialy ny hafatra tamin'ny hetsika fanavaozana rehetra. Ny hafatr'i Miller, dia ny hafatry ny anjely voalohany izay manambara ny fanokafana ny fitsarana, ary tohanana mivantana amin'ny alalan'ny fampiharana ny fe-potoana ara-paminaniana roan-jato sy roapolo taona. Izany no hafatra fampitandremana tamin'ny fiandohan'ny fanjakana fahenina ao amin'ny faminanian'ny Baiboly—Etazonia.

Tamin'ny taona 1996 no nanomboka ny asan'ny Future for America, ary navoaka tao amin'ny gazety mitondra ny lohateny hoe, *The Time of the End*, ny hafatry ny anjely fahatelo izay efa nesorina tombo-kase tamin'ny 1989, dia ilay hafatra manondro ny fanasitranana ny ratra mahafaty nahazo ny fahefana papaly sy ny lalàn'ny Alahady izay ho avy tsy ho ela. Ny hafatra eo amin'ny fiafaran'ny Advantisma dia efa natao ho raikitra ara-drafitra tahaka ny nanaovana ho raikitra ara-drafitra ny hafatra teo am-piandohana. Tany am-piandohana dia nafatotra tamin'ny fotoana ny hafatra ary naneho fivelarana fanampiny ny fahamarinana voarakitra ao anatin'ny

Tenin'Andriamanitra. Tamin'ny 1996, roa-jato sy roapolo taona taorian'ny nahaterahan'i Etazonia tamin'ny 1776, dia natao ho raikitra ara-drafitra ny hafatra eo amin'ny fiafaran'ny Advantisma ary naneho fivelarana fanampiny ny hafatry ny anjely telo.

Rehefa miresaka ny tantara mitovy lalana an'ilay tandroka Repoblikana sy ilay tandroka Protestanta ao amin'ny tantaran'ny fanjakana fahenina araka ny faminania ara-Baiboly isika, dia tsy maintsy takarina tsara hoe iza ilay tandroka Protestanta ary iza no tsy izy.

Mianara mba haneho ny tenanao ho voazaha toetra eo anatrehan'Andriamanitra, dia mpiasa tsy mila ho menatra, mizara tsara ny tenin'ny fahamarinana. Fa ialao ny resaka tsy masina sy foana; fa ireo dia hitombo ho amin'ny tsy fahatahorana an'Andriamanitra bebe kokoa. 2 Timoty 2:15, 16.